

Economie in actie/23 maart 2011/Arnoud W.A. Boot

Een van de mooiste activiteiten van de faculteit is het discussieforum 'Room for discussion': economie in actie. Economie is door en door verbonden met de maatschappij, dus een economische discussie gaat meteen ook over beleid en politiek. Met al het gerommel over economisch beleid (al dan niet bezuinigen), de economische en bankencrisis, europroblematiek het China/Amerika probleem van global imbalances, en wie weet wat nog meer, is er geen betere markt te bedenken voor het 'Room for discussion' forum.

Wetenschap combineren met beleid en de actualiteit is ook het mooiste bestaan dat je je kunt voorstellen als universitair econoom. Jawel, een academisch bestaan in het midden van de samenleving en tegelijkertijd in het midden van het zo internationale topwetenschappelijk onderzoek. En ook nog eens elke dag zelf kunnen bepalen wat je wilt doen; dat is wat een wetenschappelijk bestaan is.

Laat ik een voorbeeld geven. Vanochtend (het is 23 maart als ik dit schrijf) een SER overleg met minister Verhagen van Economische Zaken als voorbereiding op de Europese top die komende dagen in Brussel plaatsvindt, en als U dit leest al lang weer voorbij is. Als SER kroonlid (momenteel zijn 5 van de 11 kroonleden verbonden aan de UvA) wordt je geacht af en toe wat verstandige dingen naar voren te brengen. In een onderonsje met Wientjes (voorzitter van de werkgeversorganisatie VNO-NCW) en Jongerius (zijn 'tegenstander' bij de grootste werknemersorganisatie FNV) kwam plotseling het onderwerp naar boven waarom de Nederlandse arbeidsmarkt voor de crisis toch zo overspannen was. En ook nu, de economische crisis is nog niet eens voorbij, dreigen er al weer tekorten. Een interessante gedachtegang is dat de lonen voor een of andere reden in Nederland te laag zijn. Ik zie de meer kapitalistisch denkenden al van schrik van hun stoel vallen. Lagere lonen zijn toch goed? Dart maakt ons land toch concurrerender? Zeker, Duitsland en Nederland hebben door onder meer hun bescheiden loonkostenontwikkeling sterk aan concurrentiekracht gewonnen.

Twee kanttekeningen zijn te plaatsen. Door die zelfde concurrentiekracht hebben wij nu hele grote overschotten op de lopende rekening van de betalingsbalans (we exporteren extra veel). Minder concurrerende landen (lees Griekenland) hebben voor diezelfde reden een tekort en veroorzaken problemen binnen de eurozone. Sommigen hebben gesuggereerd dat we daarom de lonen hier moeten verhogen: hierdoor gaan wij meer kopen, hopelijk ook van de Grieken, waardoor zij meer kunnen exporteren aan ons, en het tekort op de lopende rekening aldaar terugloopt. Op zich leuk bedacht, maar is het niet belangrijker dat Griekenland zelf concurrerender wordt door bijvoorbeeld niet masaal op 52 of 55 jaar met pensioen te gaan?

Een tweede kanttekening is dat we ons weldegelijk moeten afvragen wat te doen met de overspannen arbeidsmarkt. Oké, langer werken en een grotere arbeidsdeelname kunnen helpen. En ja, we kunnen proberen de arbeidsproductiviteit te verhogen (dus met minder mensen meer doen), maar dat is al lang het beleid. Zou het dan toch kunnen zijn dat de lonen te veel achterblijven? Het is moeilijk om hier ja of neen op te zeggen. Laat ik U een mogelijke verklaring geven (maar let op, ik zeg niet dat dit *de* verklaring is!!!).

Misschien is de loonvorming in Nederland teveel gestuurd, te uniform. Doordat we mensen aan de onderkant van de arbeidsmarkt niet de markt uit willen prijzen legt dit een rem op de loonvorming hoger in het arbeidsgebouw. De keuze is dan geweest een wat meer gelijke loonontwikkeling in ruil voor gemiddeld lagere lonen. Kan, zoals altijd bij economen, mogelijke verklaringen te over.

Als we dit niet willen dan is een alternatief: het overgaan op een minder gestuurde loonvorming, meer differentiatie dus. In dat geval kunnen lonen aan de onderkant achterblijven terwijl elders in het loongebouw lonen (door de krapte, c.q. overspanning) veel sterker stijgen. De keuze dan is veel meer differentiatie, met gemiddeld hogere lonen.

Zie hier hoe je als econoom in overleg tussen sociale partners (werkgevers, werknemers) een rol kunt spelen. En hoe denkt men hierover? En even aannemend dat deze gesuggereerde keuze tussen gelijke loonontwikkeling en differentiatie inderdaad is wat speelt. Een grotere differentiatie vinden werkgevers waarschijnlijk prettig, maar de gemiddeld hogere lonen niet. Voor de werknemersorganisaties is het waarschijnlijk precies andersom!

Hoe dan ook deze discussie is belangrijk. De werking van de arbeidsmarkt is geen bijzaak. En ook de hele grote overschotten op de lopende rekening van Duitsland en Nederland zijn niet per definitie een zege. Al deze overschotten moeten namelijk vervolgens in het buitenland worden belegd. Ja, precies zoals China al haar overschotten aan het beleggen is in Amerikaans staatspapier. Mooi zou je zeggen, krijgen we bezittingen in het buitenland. Maar dit is niet het hele verhaal. Uiteindelijk moet je het geld 'teruggeven' aan de tekort landen. Ik zeg 'teruggeven' omdat de wetten van de macroeconomie zo zijn dat deze beleggingen vaak slecht uitpakken. Denk aan Japan, het overschotland van de jaren 80. Zij hebben al het geld teruggegeven aan de VS ondermeer door een onroerendgoed bubble te creëren die vervolgens in elkaar knapte. En hoe dan ook, hebben we van deze crisis niet geleerd dat te grote global imbalances ongewenst zijn?